

Ariadna Alonso

Terra de ningú. Migració i prostitució entre adolescents no acompanyades d'Europa de l'Est a Catalunya

Resum A Espanya, el fenomen de la migració de menors no acompanyats no s'ha detectat fins fa relativament pocs anys. Dins del col·lectiu de menors migrants no acompanyades (MMNA) de sexe femení, un dels perfils que sobresurten és el de les menors d'Europa de l'Est que treballen en la indústria del sexe a Catalunya. Aquesta investigació és, doncs, una aproximació als processos migratoris de les menors migrants no acompanyades d'Europa de l'Est que es dediquen a la prostitució a Europa, i més concretament, a Catalunya, un dels territoris dins de l'Estat espanyol amb més aflluència d'immigració estrangera

Paraules clau

Conflicte familiar, Cultura migratòria, Engany, Indústria del sexe, Prostitució, Sistema de protecció, Tràfic de menors

En tierra de nadie. Migración y prostitución entre adolescentes no acompañadas de Europa del Este en Cataluña

En España, el fenómeno de la migración de menores no acompañados no se ha detectado hasta hace relativamente pocos años. Dentro del colectivo de menores migrantes no acompañadas (MMNA) de sexo femenino, uno de los perfiles que sobresalen es el de las menores de Europa del Este que trabajan en la industria del sexo en Cataluña. Esta investigación es, pues, una aproximación a los procesos migratorios de las menores migrantes no acompañadas de Europa del Este que se dedican a la prostitución en Europa, y más concretamente, en Cataluña, uno de los territorios dentro del Estado español con más afluencia de inmigración extranjera

Palabras clave

Conflicto familiar, Cultura migratoria, Engaño, Industria del sexo, Prostitución, Sistema de protección, Trata de menores

In no-man's land. Migration and prostitution among unaccompanied, Eastern European adolescents in Catalonia

The phenomenon of unaccompanied migrant minors was not detected in Spain until comparatively recently. One of the profiles that stands out among the group of female unaccompanied migrant minors (UMM) is that of minors from Eastern Europe working in the sex trade in Catalonia. The research comes closer to migration experiences of unaccompanied female migrants from Eastern Europe who become prostitutes in Europe, and more specifically, in Catalonia, one of the provinces in Spain receiving the highest number of foreign immigrants.

Key words

Family conflict, Migration culture, Deception, Sex trade, Prostitution, Protection system, Trafficking of minors

Autora: Ariadna Alonso

Títol: Terra de ningú. Migració i prostitució entre adolescents no acompanyades d'Europa de l'Est a Catalunya

Referència: Educació Social, núm. 45, p65 p76.

Adreça professional: aalonso@peretarres.org

▲ Introducció i context

L'arribada de menors migrants sense referents adults és un fenomen mundial que també té un efecte a escala europea, espanyola i catalana. La incorporació de les noies en el fenomen de la migració de menors no acompanyats ja fa anys que es produeix en altres països europeus, però a Espanya aquest fenomen no s'ha detectat fins fa relativament pocs anys. Conscients que, malgrat que són molt menys significatives pel que fa a volum que els menors de sexe masculí, la migració protagonitzada per noies no acompanyades és una realitat absolutament desconeguda per a la majoria d'administracions, organitzacions i professionals del nostre país, fet que es tradueix en una absència total d'estudis sobre aquest col·lectiu de sexe femení. Dins del col·lectiu de menors migrants no acompanyades (MMNA) de sexe femení, un dels perfils que sobresurten és el de les menors d'Europa de l'Est que treballen en la indústria del sexe a Catalunya. Aquesta investigació² és, doncs, una aproximació als processos migratoris de les menors migrants no acompanyades d'Europa de l'Est que es dediquen a la prostitució a Europa, i més concretament, a Catalunya, un dels territoris dins de l'Estat espanyol amb més afluència d'immigració estrangera³.

Treball sexual i minoria d'edat

La indústria del sexe a Espanya és una indústria que es mou de forma considerable i genera molts guanys, que es quantifiquen entre 12.000 i 18.000 milions d'euros anuals. Malgrat que l'aportació de dades estadístiques fiables resulta molt complicada atesa la il·legalitat, la no documentació i a l'estigmatització de les persones que treballen en la prostitució, són múltiples els organismes que confirmen que la prostitució a Espanya i Catalunya, de la mateixa manera que a la resta d'Europa, ha deixat de ser practicada per dones nacionals i ha estat radicalment substituïda per dones estrangeres (TAMPEP, 2004). Segons xifres del *Cuerpo Nacional de Policía* per a l'any 2007, unes 300.000 dones exercien la prostitució a Espanya (altres entitats eleven aquesta xifra a 500.000 persones) i d'aquestes, segons la *Guardia Civil*, el 98% eren estrangeres.

Per a la comprensió del fenomen de l'arribada de menors estrangeres sense referents familiars que vénen a treballar en la prostitució ens és imprescindible emmarcar aquest col·lectiu constituït per les menors, des d'una perspectiva més global, dins del context de la prostitució internacional a Espanya. Malgrat que la legislació internacional actual estableix una clara separació entre prostitució i tràfic, a la pràctica el model vigent més generalitzat continua sent la conceptualització defensada per la postura "trafiquista" i abolicionista. Aquest *lobby*, liderat per l'organització *Coalition Against Trafficking Women (CATW)*, sosté que qualsevol forma de prostitució és un acte de violència i d'explotació sexual contra les dones en si mateix, independentment de si aquesta és voluntària o forçada, i, per tant, sempre s'ha d'interpretar com a tràfic de

persones. Radicalment oposada a aquesta perspectiva, i dirigida per *Global Alliance Against Traffic in Women* (GATW) trobem les postures molt influenciades pels moviments a favor dels drets de les treballadores sexuals, que defensen la prostitució com una activitat laboral més i posen l'accent a diferenciar la prostitució voluntària de la prostitució forçosa. Aquesta posició defensa que el tràfic només es produeix quan es recorre a l'ús de la força, l'amenaça, el rapte o l'engany. Aquests dos *lobbies* breguen una molt dura batalla.

Desgraciadament, les dades i els estudis sobre prostitució adolescent són gairebé inexistents. La problematització i tots els supòsits negatius que comporta la relació entre treball sexual i migració es reforcen encara més quan parlem de prostitució protagonitzada per noies adolescents immigrants. Si en el cas de la prostitució adulta hi ha un ventall més ampli que genera posicions diverses, quan s'aborda la realitat de la prostitució adolescent no hi ha aquesta heterogeneïtat de perspectives analítiques i el discurs dominant radica en determinar que l'opció del treball sexual sempre és producte de l'afany lucratiu de les organitzacions migratòries, tot negant a les joves adolescents immigrants la seva capacitat de decidir sobre la seva migració. En l'anàlisi de la realitat de les treballadores sexuals immigrades menors d'edat cal ser extremadament cautelosos. Decantar-se per les interpretacions òbvies resulta perillós perquè normalment no es tenen en compte tots els factors implicats en els processos i no ens mostren instruments eficaços per actuar sobre la realitat.

La problematització i tots els supòsits negatius que comporta la relació entre treball sexual i migració es reforcen encara més quan parlem de noies adolescents immigrants

Resulta necessari establir alguns criteris que permetin apropar-se al treball sexual d'una manera menys lineal i això només s'aconsegueix contextualitzant les opcions de les persones. La "força del context" és un element determinant a l'hora d'analitzar la realitat de les menors migrants no acompanyades que es dediquen a la prostitució per entendre que la prostitució és una opció raonable en determinats contextos (Viñuales, 2002 a Juliano, 2004). Vàries són les autores que han senyalat que en la majoria de les anàlisis sobre el tràfic només s'han presentat els factors negatius, com la pobresa dels seus països d'origen, les polítiques d'Occident o les caòtiques economies sorgides de les etapes postcomunistes (Kempadoo, 2001; Doezema, 2004; Juliano, 2004; Long, 2004). Aquestes mateixes autores fan referència a una altra motivació diferent que, d'alguna manera, resulta molt suggerent en el seu reconeixement i que esdevé molt interessant per aquest estudi ja que se sol donar entre noies molt joves: el treball sexual com a instrument en la recerca d'autonomia i d'independència econòmica, un perfil de treballadora del sexe que també ha aparegut en aquesta investigació. Aquest perfil de noia també s'ha identificat des de l'Organització Internacional per les Migracions. En un informe⁴ d'aquest organisme de l'any 2003 es presenten un conjunt de factors socials i individuals que augmenten el grau de vulnerabilitat d'una noia jove a ser víctima del tràfic. Els autors conclouen que, en definitiva, aquestes noies es poden considerar com a "innovadores socials" ja que busquen solucions per fugir d'un ambient hostil, tot i que aquestes solucions no encaixin, exactament, amb els valors socials establerts. La vulnerabilitat radica en què són dones, són més joves i més inexpertes i la cultura migratòria és un element determinant per motivar la decisió de marxar. Algunes d'aquestes característiques atribuïdes a les noies amb més

risc a ser traficades també es manifesten entre les MMNA entrevistades per a aquest estudi, com veurem més endavant.

De la mateixa manera, quan es parla de migració de menors i prostitució hi ha una certa tendència a aplicar posicions contundents a l'entorn de la dominació familiar i la protecció estatal sobre la joventut, que li neguen el dret a decidir sobre els recursos que poden activar com a individus que són. Un estatus subordinat pot ser més determinant que l'edat en la vulnerabilitat de la joventut enfront de l'abús (Petherson, 2004). Com veurem més endavant, les MMNA que es troben sota el control i l'abús per part d'organitzacions migratòries de caràcter criminal tenen menys recursos i són menys capaces de resoldre les situacions de tensió i conflicte que no aquelles noies que no es troben en aquesta situació de dependència.

Cal examinar la utilitat i la validesa de considerar el concepte de tràfic de menors en el context de l'emigració adolescent de forma unilateral

En definitiva, totes aquestes qüestions que s'han anat presentant són molt controvertides i els cal un rigor extrem. Cal examinar la utilitat i la validesa de considerar el concepte de tràfic de menors en el context de l'emigració adolescent de forma unilateral ja que es revela que no sempre és el més apropiat per descriure tots els casos que es presenten. En qualsevol cas, hi ha situacions ambigües, situades entre el consentiment i el tràfic que haurien de ser considerades i que segurament el marc conceptual més apropiat per descriure aquesta realitat seria la migració de menors no acompanyats. Tanmateix, cal ser contundents en denunciar i visibilitzar les situacions d'explotació i violència que existeixen entre les treballadores del sexe immigrades menors d'edat -i adultes- sense oblidar que, històricament, els esforços per combatre el tràfic han acabat justificant, sovint, mesures repressives contra les prostitutes en nom de la protecció.

Projectes migratoris. Enganys, miratges i realitats

D'entrada, cal acordar que la manca de visibilitat de la realitat estudiada i de la fragmentació i la manca de connexió entre els diferents agents que treballen converteix l'abordatge de l'estudi d'aquest col·lectiu en un camp on la dispersió de la informació és immensa.

Tots els professionals entrevistats, tant policials com els de l'àmbit social, confirmen que des de l'any 2004, s'està assistint a un rejuveniment en l'edat de les prostitutes. En la indústria del sexe, les diferències culturals i fenotípiques s'estableixen com a marcadors d'elecció per als clients. En una enquesta realitzada per una ONG espanyola d'atenció a les treballadores del sexe durant l'any 2007 sobre una mostra de 400 clients s'alertava que el rejuveniment de les treballadores del sexe era una conseqüència directa dels canvis en les demandes sexuals dels clients, que havien substituït la *femme fatale* per un perfil de noia de *look* adolescent i ingenu.

Tant el treball de camp com les dades estadístiques apunten que, en la majoria dels casos, les menors de l'Europa de l'Est arriben a Catalunya a una edat molt

pròxima als 18 anys. Dels 19 casos detectats per les administracions, el 94% van ser detectades exercint la prostitució amb 17 anys. Dels 19 casos de MMNA exercint la prostitució que s'han registrat, el 89% provenen de Romania, davant de l'11% representat per dos casos de noies d'Eslovàquia.

Les principals zones de procedència de les treballadores del sexe a Catalunya són l'Est d'Europa, i una de les nacionalitats principals de les treballadores del sexe i que en els darrers anys ha emergit amb molta força, és precisament la nacionalitat romanesa. Així, les romaneses són el volum de casos més gran de MMNA que atenen els dispositius policials tan autonòmics com estatals i les entitats d'atenció a les treballadores sexuals manifesten que la majoria de les sospites sobre la minoria d'edat de les treballadores del sexe recauen sobre noies de nacionalitat romanesa. Així doncs, com a conclusió, s'apunta que el perfil majoritari de MMNA de sexe femení que exerceix la prostitució a Catalunya és un perfil molt concret: una noia amb una edat de 17 anys de nacionalitat romanesa provinent de la regió del sud-est de Romania.

Els contextos d'origen d'aquestes MMNA són marcats per l'impacte que els factors familiars, socials i individuals tenen en la decisió de marxar en les MMNA. En la comparativa entre les MMNA de nacionalitat romanesa i les MMNA de nacionalitat eslovaca s'aprecien diferències fonamentals.

Les MMNA romaneses presenten un perfil socioeconòmic més baix que les MMNA eslovaques. Predominen les ruptures matrimonials dels progenitors, profundament marcades pels conflictes sistemàtics i per la violència de gènere envers les mares, fet que ha ocasionat ambients de convivència molt hostils i problemàtics. Les relacions de les noies amb les seves famílies en el moment anterior a la migració es caracteritzen per un alt grau de conflicte (abusos sexuals, maternitat adolescent o relacions de parella no consentida pels pares), que es tradueix en un abandó de la residència familiar. La interrupció de la seva trajectòria escolar, als 15 o als 16 anys, coincideix plenament amb els inicis de la seva primera relació sentimental, relacions afectives molt marcades pels rols tradicionals de gènere i amb episodis de violència sexista, reproduint-se de la mateixa manera que en les seves mares.

En canvi, les menors d'Eslovàquia presenten un perfil socioeconòmic mitjà, resideixen en el domicili familiar abans de la migració, es produeixen itineraris escolars més llargs (17 anys) i malgrat que les relacions familiars són marcades per certes tensions, aquestes són més pròpies dels conflictes generats per l'etapa de l'adolescència que no resultat d'una situació de risc social, com en el cas de les menors romaneses.

La distància relacional manifesta entre les menors i les seves famílies, principalment les de nacionalitat romanesa, es tradueix en què les noies se sentin menys recolzades i vinculades al seu nucli familiar, segurament es constitueix com un element influent a l'hora de prendre la decisió d'emigrar. Per últim, i molt vinculat a aquesta suposada distància, no voldríem deixar de manifestar una certa percepció que es desprèn de tota la informació relativa a la família. De les informacions expressades per totes les noies, s'aprecia que han crescut una

micaliures, amb poca autoritat paterna així com en ambients familiars que s'han vist afectats per circumstàncies externes de pes. Aquests factors sembla que han dificultat un seguiment i una atenció socioeducativa constant envers les filles. És molt revelador i caldrà aprofundir en pròximes investigacions fins a quin punt aquest seguiment irregular i un cert *relaxament* en la tutela que exerceixen els pares o els parents més pròxims envers les seves filles ha influït a l'hora de pensar en la migració en l'adolescència.

Pel que fa a la trajectòria laboral, les joves entrevistades ja s'han iniciat en el mercat laboral abans d'abandonar el seu país; amb professions que necessiten un perfil formatiu baix (cambreres, treballadores a les fàbriques,...) i, en general, les condicions laborals són dures, amb llargues jornades laborals i amb sous mensuals molt baixos.

El paper que fa el contacte amb el "fet migratori" en els països d'origen és absolutament fonamental en la formulació i en la presa de decisions per emigrar. Les migracions dels països de l'Est a Europa, es van produint des del segle XIX, però l'OCDE assenyala 1989 com l'any en què l'est d'Europa es configura com una nova àrea mundial de migracions i experimenta un creixement desorbitat. Malgrat que a finals dels anys 90, Espanya ja apareix com un país receptor dels emigrants de l'est, l'entrada a la Unió Europea dels vuit països de l'est d'Europa al 2004, Romania i Eslovàquia entre ells, té unes connotacions fonamentals per a les migracions d'aquesta zona d'Europa (Pajares, 2007; Viruela, 2004).

En el cas de les MMNA de sexe femení que exerceixen la prostitució, aquest context favorable a la migració pren molta força. La cultura migratòria en origen té molta força, ja que la majoria de MMNA tenen familiars i coneguts que han emigrat. En el cas de les MMNA romaneses, els antecedents familiars i socials migratoris a Europa dels quals tenen coneixement les noies presenten una pauta comuna: és una migració femenina i que acaba en el treball del sexe. El model migratori de referència entre les noies és, doncs, molt clar. Volem destacar la importància dels antecedents en el grup d'iguals en el període de l'adolescència, on trobem exemples d'amigues o conegudes del barri o de l'escola que ja han marxat a l'estranger a treballar en la indústria del sexe, fins i tot arribant a coincidir totes en un mateix club de cambreres.

La globalització va creant moltes situacions on les persones de països del sud pateixen una profunda vivència contradictòria entre la precarietat de les condicions econòmiques i les expectatives de consum creades; i aquesta tensió es resol a través d'una recerca de noves formes de mobilitat social –l'emigració– que trenquen amb l'ordre social establert (Ribas, 2005). Múltiples són els treballs que han explorat les motivacions migratòries de les dones diferenciant-les dels motius de la població de sexe masculí. El desplaçament de la població femenina es produeix com a resultat de la pèrdua dels mitjans de producció o bé per la fugida d'algun tipus de lacra social o de desacord familiar (Moore, 1996), habitualment vinculat a un estatus desvalorat en les seves societats d'origen i/o amb expectatives incompatibles amb les normes tradicionals (Juliano, 2004). Si entre els menors migrants sense referents familiars de sexe masculí que arriben a Catalunya, el motiu principal és la millora econòmica o bé

la millora de les seves expectatives socials, entre les MMNA treballadores del sexe noies, el motiu principal és un altre:

- La migració com a mecanisme de resolució d'una situació de conflicte familiar que comporta molta inestabilitat emocional (maternitat adolescent, fracàs amorós, abusos, violència de gènere...). Principalment en el cas de les menors romaneses.
- La migració com a mecanisme per trencar amb una situació d'estancament i un cert afany d'aventura adolescent. Principalment en el cas de les menors eslovaques.

Aquest esperit d'aventura, que també es manifesta en altres col·lectius d'emigrants, ha estat recollit per diverses autores, i es correspon amb un perfil de noia "inquietada, amb un cert afany de llibertat, de consum i de festa" (Kempadoo, 2001; Doezeema, 2004; Long, 2004), per a la qual la migració a la indústria del sexe pot resultar un instrument a la recerca d'autonomia i d'independència econòmica.

Les situacions de noies i joves que emigren per treballar en el sexe són múltiples i diverses, i les MMNA d'aquest estudi també reflecteixen aquesta diversitat. En primer lloc, s'ha identificat la situació d'aquelles menors que coneixen que treballaran en la indústria del sexe però desconeixen les condicions laborals reals del treball sexual. Aquest és el cas d'alguna de les menors entrevistades, les quals decideixen⁵ marxar per fer de treballadora del sexe sense la implicació de cap organització migratòria; l'imaginari sobre el treball en el sexe és molt distorsionat i és una imatge construïda a partir de la informació que circula de manera informal o de les experiències de les seves amigues.

En segon lloc, trobem la situació on l'engany s'ha produït en les condicions laborals. Alguns professionals entrevistats sostenen que, des de fa uns quatre o cinc anys, l'engany en les condicions laborals de la treballadora del sexe es manifesta com una de les formes de captació més generalitzada en l'actualitat, arribant a substituir la de l'engany en la professió. Aquest nou mètode s'ajusta més a la realitat ja que en aquests moments hi ha un coneixement social sobre la prostitució femenina a l'estranger suficientment important que també arriba a les noies i als proxenetes, que saben que l'èxit de la captació radica en la relació de confiança que siguin capaços d'establir en les noies. En aquests casos, la informació que es transmet a les noies és que el guany econòmic resultarà en un període molt curt de temps, el "guanyaràs 1.000 euros al dia si la nit és bona". Després, la realitat s'allunya molt d'allò imaginat.

La tercera situació identificada és aquella en la qual l'engany s'ha produït en el treball a realitzar, i es produeix majoritàriament en els casos en què la idea d'emigrar ha estat proposat per tercers, ja sigui per la seva parella, per una amiga o per un familiar. Les noies entrevistades van ser enganyades amb la promesa d'un treball com cambreses o en el servei domèstic a Europa. Tot i que les dades relatives a la diversitat d'intermediaris esmentats abans són, a vegades, confusos, totes les fonts consultades (cossos policials, entitats d'atenció a les treballadores del sexe i bibliografia revisada) indiquen que, en l'actualitat, les treballadores del sexe procedents de l'Europa de l'Est, juntament amb les

procedents de l'Àfrica subsahariana, són el col·lectiu més controlat i amb situacions d'explotació per part d'organitzacions migratòries de caràcter criminal, tipificats en circuits procedents del tràfic de persones. L'Organització Internacional per a les Migracions assenyala que Romania és un important punt d'origen del tràfic de dones i on es produeixen unes més grans situacions d'explotació sexual⁶. El funcionament de les xarxes o organitzacions migratòries de caràcter criminal⁷ no és permanent i la seva estructura té un component de mobilitat amb la finalitat d'adaptar-se a les transformacions que es desenvolupen al si de les migracions internacionals. La figura del "xicot-proxenet" és un dels mètodes més generalitzats i efectius de captació que es donen en l'actualitat, en què el captador demostra un interès afectiu fals a la noia, s'inicia una relació afectiva i el noi li proposa la migració a Espanya. Els captadors solen tenir unes habilitats socials determinades, amb una gran capacitat d'empatia i de generar una confiança amb les noies. En relació amb la metodologia de captació, el perfil de noia que busquen els captadors professionals és molt específic: noia jove, bonica, amb certa vulnerabilitat, inquieta i amb expectatives de millora social.

Per últim, alguns estudis coincideixen en assenyalar que existeixen certs factors determinants que incrementen el risc de ser objecte del tràfic de dones. L'absència d'estabilitat familiar és un dels components que afavoreix que les noies menors siguin captades per organitzacions migratòries de caràcter criminal per al' explotació sexual a Europa. L'informe de Lazaroiu i Alexandru *Who is the next victim? Vulnerability of young romanian women to trafficking in Human beings* (2003) elaborat per a l'Organització Internacional per a les Migracions, centrat a Romania també es refereix a factors com la secundària inacabada, dificultats d'una inserció laboral a Romania amb èxit, la consideració que qualsevol opció migratòria és més acceptable que treballar a Romania, una forta cultura de la mobilitat en la societat, la manca de comunicació amb els pares, una propensió a trencar les regles o les normes socials i una certa acceptació del risc com alguns dels factors que s'associen amb un major grau de vulnerabilitat per ser víctima de tràfic.

Els límits de la protecció. Algunes recomanacions

Una de les característiques principals de les treballadores estrangeres menors d'edat és la seva invisibilitat

Catalunya ocupa el tercer lloc entre les comunitats autonòmiques amb un nombre més gran de clubs de cambres, amb un total de 585 establiments, només superada per Andalusia i València. Els clubs són els espais per excel·lència on es troba un nombre més gran de dones immigrants, el perfil majoritari en aquest tipus d'establiments (Agustin, 2002).

Les dades apunten a què aquesta població presenta múltiples dèficits pel que fa a l'accés dels circuits de protecció, ja sigui en els circuits propis de la protecció de menors d'edat (en el cas de Catalunya, la Direcció d'Atenció a la Infància i al' Adolescència) o en altres circuits d'atenció a les treballadores del sexe. Una de les característiques principals de les treballadores estrangeres menors

d'edat és la seva invisibilitat. En primer lloc, hi ha el factor de l'ambivalència en les edats, ja que tot indica que les MMNA arriben amb edats entre els 16 i els 17 anys. En segon lloc, el treball sexual és una ocupació no regulada, per la qual cosa es produeix una evident clandestinitat dels circuits, i més en els casos de menors d'edat exercint aquesta ocupació. En tercer lloc, un element comú en totes les noies és una alta mobilitat i rotació pel que fa a l'espai on s'executa el treball sexual, tant entre les noies de club com de carretera i, per tant i en conseqüència canvis constants d'espai i ubicació.

Així, l'accés al sistema de protecció es produeix, de forma habitual, per la intervenció de les forces policials, ja siguin controls policials en els clubs i/o via pública des de l'àmbit d'estrangeria, l'àmbit administratiu o bé des de l'àmbit delictiu. De les entrevistes i de la informació recollida durant el treball de camp, es constata que la presència de menors en aquestes batudes, tot i que no són significatives pel que fa al volum, és constant en les operacions que s'efectuen. En els casos de menors víctimes del tràfic, no és habitual la denúncia d'aquest als cossos policials per ser víctima de tràfic, ni tampoc la fuga. De forma generalitzada, les treballadores del sexe no contempen els cossos policials com una institució que els ofereix confiança.

Les dades disponibles per a Catalunya il·lustren que des de gener de 2006 fins al juny de 2007 aquesta institució va atendre 29 casos de MMNA no acompanyades que van passar pel circuit de protecció de la protecció, de les quals el 24% van ser detectades exercint la prostitució. El circuit establert per a l'atenció a les MMNA en el treball sexual és el mateix que l'estipulat per les noies nacionals en risc social. Les actuacions de protecció de l'organisme protector en els casos de MMNA exercint la prostitució són l'ingrés a la xarxa de centres normalitzats, el lliurament de la menor a algun membre de la família extensa o bé, com a mesura exclusiva per a les menors estrangeres, el retorn a origen.

L'atenció a MMNA treballadores del sexe dins dels circuits de protecció presenta certes limitacions que creiem convenient assenyalar.

En primer lloc, l'arribada de menors migrants no acompanyades com a noves usuàries del sistema de protecció a la infància i a l'adolescència en risc no s'ha traduït en una reformulació dels projectes educatius de la xarxa de centres destinats a menors de sexe femení, preparats inicialment per atendre les menors *nacionals*. Hi ha un nombre de fugues alt dels centres de protecció de menors en relació amb aquesta població de risc. Per garantir no solament l'accés al sistema de protecció sinó també l'èxit d'aquest accés, es fa necessari dissenyar, establir i posar en funcionament un protocol únic d'actuació en la detecció, l'acollida i la protecció de les MMNA detectades en la prostitució, que es contempli com un instrument a través del qual es treballi de manera coordinada i consensuada entre tots els agents implicats, com cossos policials, DGAIA, judicatura, entitats d'atenció a les treballadores del sexe. En aquesta direcció, s'hauria de fer un especial èmfasi a impulsar aquells recursos de prevenció i detecció en els espais on treballen aquestes menors, tot recuperant la figura del/ de la educador/a de carrer, i treballant de forma conjunta amb els agents

implicats, com cossos policials, entitats d'atenció a les treballadores del sexe, propietaris de clubs i la DGAIA.

En segon lloc, l'existència de l'acord bilateral entre el Ministeri d'Afers Exteriors i de Cooperació d'Espanya i el govern romanès sobre la protecció dels menors d'edat romanesos no acompanyats detectats en territori espanyol en situacions de risc social⁸ estipula la repatriació obligatòria de tot menor d'edat d'aquesta nacionalitat. En els casos de MMNA treballadores del sexe el retorn a origen pot no ser beneficiós per a la menor. El retorn concebut des de la lògica dels avantatges que suposa “tornar a casa” per damunt de quedar-se al país d'immigració es posa en dubte ja que les transformacions que els processos migratoris imprimeixen en les persones poden fer que aquest retorn no tingui viabilitat, en aquest cas l'impacte d'haver exercit la prostitució.

En els casos de MMNA víctimes del tràfic, el procediment d'atenció a una MMNA objecte d'explotació sexual (segons la LO 11/1999) sembla que atorga una certa prioritat al paper de la menor com a *testimoni* en el procés judicial en detriment del circuit de protecció, que es manté en certa suspensió. L'administració ha de vetllar i garantir els mecanismes per tal que les menors, sense ser pressionades i per voluntat pròpia, puguin presentar les denúncies amb total seguretat: anonimats, protecció enfront de les organitzacions de caràcter criminal, seguretat que no seran repatriades contra la seva voluntat, entre altres.

Conclusions

És fonamental pensar en els mecanismes necessaris per garantir la seva detecció, la seva atenció i la seva protecció

La migració adolescent femenina constitueix un desafiament teòric i metodològic, ja que fa tambalejar alguns dels supòsits que es creia que eren propis de la migració de menors sense referents adults en general atès que algunes especificitats d'aquests projectes femenins no poden ser interpretats des de les lògiques masculines. El perfil majoritari de MMNA de sexe femení exercint la prostitució es correspon al d'una noia de 17 anys de nacionalitat romana, de la franja sud-est del país, zona d'origen que coincideix amb les de la prostitució adulta. En general, en els casos de MMNA treballadores del sexe la migració de les dones adultes i les seves particularitats es constitueixen en un mirall i, alhora, en un reflex. Per altra part, cal constatar que a la clàssica estigmatització de ser prostituta, migrant i il·legal se li ha de sumar la de ser menor d'edat, situació que les col·loca en posicions molt debilitades de maniobra i iniciativa. A l'hora d'analitzar les motivacions i els contextos d'origen fa falta ser curiosos i molt rigorosos en la utilització de marcs conceptuals que reflecteixen parcialment una única realitat. La gamma de possibilitats existents en la prostitució estrangera de menors és diversa i, en alguns casos, el concepte de tràfic infantil i adolescent pot no ser allò més apropiat per descriure la realitat de les MMNA en la prostitució, i sí que ho és, en canvi, el marc conceptual referit a la migració de menors no acompanyats. És fonamental conèixer l'existència d'aquesta població i la seva realitat, i pensar en els mecanismes necessaris per garantir la seva

detecció, la seva atenció i la seva protecció, sent especialment curosos en ajustar les polítiques de protecció i atenció a les particularitats i necessitats d'aquestes adolescents migrants per garantir així l'èxit de les mesures educatives i de protecció. Només així podem evitar que aquestes menors migrants continuïn sumant-se a la munió d'adolescents de sexe femení que es troben sense protecció a Catalunya.

Ariadna Alonso Segura
Llicenciada en Antropologia Social i en Filologia d'Àrab

Bibliografia

- Agustin, Laura María** (2002), *Trabajar en la industria del sexo, y otros tópicos migratorios*. Gakoia, Donosti.
- Alonso Ariadna; Armengol Carles; Quiroga Violeta** (2005), *Rutas de pequeños sueños. Los menores migrantes no acompañados en Europa*. Fundació Pere Tarrés, Barcelona.
- Bastia, Tanya** (2005), Child trafficking or teenage migration? Bolivian Migrants in Argentina. Organización Internacional para las Migraciones, *International Migration*, 43, 4, 58-88.
- Benoist, Jaques; Piquard, Brigitte; Voutira, Eftihia** (2000), *La antropología en la ayuda humanitaria*. Universidad de Deusto. Bilbao.
- Boyd, Monica** (2006), "Migration in a interconected and gendered world". A: Chamie J.; Powers M., (ed.), *International Migration and the global community*. Centre for Migration Studies, Nova York.
- De Paula Medeiros, Regina** (2000), *Hablan las putas. Sobre prácticas sexuales, preservativos y SIDA en el mundo de la prostitución*. Virus. Barcelona.
- Doezema, Jo** (2002), Who Gets to Choose? Coercion, Consent and the UN Trafficking Protocol. www.walnet.org/csis/papers/doezema-choose.
- García-Mina A.; Carrasco, Mª J.** (eds). (2000), *Cuestiones de género en el fenómeno de las migraciones*. Universidad Pontificia de Comillas. Madrid.
- Juliano, Dolores** (2004), *Excluidas y marginales*. Cátedra. Madrid.
- Kempadoo, Kemala; Doezema Jo** (eds.) (2001), *Global sexworkers*. Routledge, Londres.
- Lazaroiu, Sebastian; Alexandru, Monica** (2003), Who is the next victim? Vulnerability of young Romanian Women to Trafficking in Human Beings. Organización Internacional para las Migraciones.
- Martin, Emma** (2006), Mercado de trabajo, género e inmigración. A: AA.DD, *Mujeres Migrantes, Viajeras Incansables*. Harresiak Apurtuz, Bilbo.
- Martti, Lehti** (2003), Trafficking women and children in Europe. The European Institute for Crime and Control. *HEUNI Papers*, 18, 7-40.
- Moore, Henrietta** (1996), *Antropología y feminismo*. Cátedra. Madrid.
- Naciones Unidas** (2007), *Trafficking of nigerian girls to Italy*. Institut Interegional de Recerca del Crim i la Justicia.
- Osborne, Raquel** (1991), *Las prostitutas: una voz propia (Crónica de un encuentro)*. Icaria. Barcelona.

Pajares, Miguel (2009), *Inmigración y mercado de trabajo. Informe 2009*. Documentos del Observatorio Permanente de la Inmigración, nº 21.

Pheterson, Gail (2004), Niños/as y prostitución: reflexiones críticas sobre la legislación y la edad. Osborne Raquel, Edt. *Trabajador@s del sexo*. Edicions Bellaterra, Barcelona.

Ribas, Natàlia (2005), “La feminización de las migraciones desde una perspectiva femenina”. *Revista CIDOB d’Afers internacionals*, 68, 67-87.

Sandu, D. et al. (2004), “A country report on romanian migration abroad: stocks and flows after 1988. Multicultural Center Prague. <http://www.migrationonline.cz/>

Viruela Martínez, Rafael (2004), “El recurso de la emigración. Balance durante la transición rumana”. *Papeles del Este*, 9.

VVAA (2006), *Mujeres Migrantes, Viajeras Incansables*. Harresiak Apurtuz, Bilbao.

-
- 1 Ariadna Alonso Segura és antropòloga i investigadora del grup d’investigació Infancia y Familia en Ambientes Multiculturales (IFAM) de la Universitat Ramon Llull de Barcelona (Espanya). ariadna.alse@gmail.com
 - 2 Basat en la investigació *En tierra de nadie. Una aproximación a la prostitución en los proyectos migratorios de menores no acompañadas de Europa del Este en Cataluña* (2008). Pel que fa a la metodologia, s’han combinat les tècniques qualitatives i quantitatives, tot i que l’estratègia principal d’investigació ha estat el treball de camp. S’han realitzat 19 entrevistes a informants claus, 5 entrevistes a treballadors del sexe adults (tres procedents de Romania i dues procedents d’Eslovàquia) que van emigrar com a menors d’edat, observació participant en clubs de cambres i carteres i, per últim, s’ha procedit a una recopilació estadística del servei de protecció a la infància català, dels cossos policials i de les entitats que treballen en l’atenció a les treballadores del sexe. La durada d’aquest projecte ha anat de l’any 2007 al 2008.
 - 3 La comunitat autònoma de Catalunya és la primera comunitat en volum de persones estrangeres, l’1 de gener de 2008 hi havia 1.097966 persones estrangeres empadronades que representaven el 15% de la població que residia a Catalunya i el 21% del total de la població estrangera resident a l’Estat espanyol. Simultàniament, ocupa la quarta posició en volum de menors migrants no acompanyats, territori d’assentament per a aquesta població des de l’any 1996.
 - 4 Lazaroiu S.; Alexandru M. (2003), *Who is the next victim? Vulnerability of young romanian women to trafficking in Human beings*. OIM.
 - 5 S’ha optat per l’ús del mot “decisió” per descriure el moment que una persona decideix treballar en el sexe en comptes d’ “elecció” perquè en molts casos no existeixen alternatives reals per elegir, per tant aquest moment s’assembla més a una presa de decisió (Petherson, 2004).
 - 6 OIM, Boletines trimestrales, 2002, 2003.
 - 7 Xarxa estructurada de forma jeràrquica que, a partir de l’engany, té com a principal objectiu l’obtenció del més gran benefici econòmic a través de l’organització i la gestió del viatge migratori així com de l’activitat laboral que s’ofereix en destí, en aquest cas la prostitució. Per a aquesta finalitat, es fa efectiu un control continuat de l’activitat laboral i s’exigeix un rendiment econòmic i en el cas del no exercici d’aquestes pautes marcades per l’organització, s’activen mesures de coacció que prenen diferents formes de violència. Dins d’aquest grup podríem trobar “els grups de base ètnica”, “la pandilla delictiva” o de “banda delictiva organitzada” segons les tipologies que Dolores Juliano inclou en allò que ella denomina “xarxes de tipus coercitiu”.
 - 8 “Acord entre Romania i Espanya sobre cooperació en l’àmbit de la protecció dels menors d’edat romanesos no acompanyats a Espanya, la seva repatriació i lluita contra l’explotació dels mateixos” del Ministeri d’Afers Exteriors i de Cooperació publicat el 16 d’agost de 2006.
-